

Özlem Zerrin KEYVAN

Öğretim Görevlisi Dr, Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu/Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü/Turizm ve Otel İşletmeciliği Programı, Ankara/Türkiye
Lecturer PhD, Hacettepe University, Vocational School of Social Sciences, Department of Hotel, Restaurant and Catering Services/Tourism and Hotel Management Program, Ankara/Turkiye

eposta: ozkeyvan@hacettepe.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0003-2072-3655> - RorID: <https://ror.org/04kwvgz42>

Atıf/Citation: Keyvan, Özlem Zerrin. 2023. Caydırıcılık Teorisi Bağlamında Çin'in Kuzey Kore Nükleer Politikalarına Bakışı. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 11(34), 291-313.

<https://doi.org/10.33692/avrasyad.1200578>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü /Article Types:	Araştırma Makalesi/Dissertation Summary
Geliş Tarihi /Received:	07.10.2022
Kabul Tarihi/Accepted:	19.12.2022
Yayın Tarihi/Published:	20.03.2023

CAYDIRICILIK TEORİSİ BAĞLAMINDA ÇİN'İN KUZEY KORE NÜKLEER POLİTİKALARINA BAKIŞI

ÖZ

Son 30 yılda, Kuzey Kore'nin nükleer sorunu, Kuzeydoğu Asya'daki güvenlik, kalkınma ve istikrara yönelik en önemli ve doğrudan tehditlerden birini oluşturmuştur. Üçlü ve altılı görüşmeler, yaptırımlar, diplomatik çabalar ve daha yakın tarihli Singapur ve Hanoi Zirveleri dahil olmak üzere uluslararası toplumun çabaları, şimdiye kadar herhangi somut bir sonuç üretmemiştir. Kuzey Kore'nin temel amacı nükleer programını geliştirmek ve açıkça nükleer silah üretmek olmuştur. Uluslararası toplum, Çin'in Kuzey Kore'ye baskı yapma ve nükleer sorunu kolayca çözme yeteneğine aşırı derecede güvenmiştir. Bu amaçla Çin, Kuzey Kore'yi nükleer programının geliştirilmesinden vazgeçirmeye çalışırken, Kuzey Kore'nin nükleer bir güç olmasına da yardımcı olmuştur. Bu makale, Çin'in caydırıcılık stratejisinin Kuzey Kore için güvenilir olup olmadığını incelemeyi amaçlamaktadır. Çin caydırıcılık stratejisi kapsamında birinci ve ikinci vuruşları gerçekleştirmeme ilkesine bağlı kalmaktadır. Rakipleri bu garantiyi müttefiklerine sağlarken, Çin Kuzey Kore'ye herhangi bir nükleer garanti sunmamıştır. ABD-Çin rekabeti bağlamında Çin, Tayvan, Güney Kore ve Güney Çin Denizi'ndeki çıkarlarından endişe duymaktadır. Çin için Kuzey Kore nükleer krizi hiçbir zaman birinci öncelik olmamıştır. İki ülke arasındaki ittifak ilişkisindeki güven eksikliği, Çin'in Kuzey Kore'yi nükleer silahlardan arındırma sürecini tamamlamaya ikna etmesini imkânsız hale getirmiştir. Bu nedenle, Çin'in caydırıcı gücü sonuçsuz kalmıştır. Bu güven eksikliği, Kuzey Kore'nin nükleer programını geliştirme motivasyonunu daha net olarak açıklamaktadır.

Anahtar Kelimeler: ABD, Kuzey Kore, Çin, Güney Kore, Caydırıcılık Teorisi

Özlem Zerrin KEYVAN

CHINA'S PERSPECTIVE ON NORTH KOREAN NUCLEAR POLICIES IN THE CONTEXT OF DETERRENCE THEORY

ABSTRACT

Over the past 30 years, North Korea's nuclear problem has posed one of the most significant and direct threats to the security, development, and stability in Northeast Asia. The efforts of the international community, including trilateral and six-party talks, sanctions, diplomatic efforts, and the more recent Singapore and Hanoi Summits, have so far failed to produce any tangible outcomes. The main objective of North Korea is to develop its nuclear program and openly produce nuclear weapons. The international community has placed undue reliance on China's ability to put pressure on North Korea and easily resolve the nuclear issue. To this end, while trying to get North Korea to forgo the development of its nuclear program, China also helped North Korea become a nuclear power. This article seeks to examine whether China's deterrence strategy is reliable for North Korea. Under the Chinese deterrence strategy, China adheres to the principle of not launching the first and second strikes. While its rivals have provided it to its allies, China has not offered any nuclear guarantees to North Korea. In the context of the US-China rivalry, China is concerned about its interests in Taiwan, South Korea, and the South China Sea. For China, the North Korea nuclear crisis has never been a top priority. The lack of credibility in the alliance relationship between the two countries has made it impossible for China to convince North Korea to complete its denuclearization. Therefore, China's deterrent power has been inconclusive. This lack of credibility more clearly explains North Korea's motivation to develop its nuclear program.

Keywords: The US, North Korea, China, UN, South Korea, Deterrence Theory

Giriş

Kuzeydoğu Asya bölgesi, dünyanın en önemli stratejik bölgelerinden biridir. Bu bölgenin en önemli sorunu, istikrarını nükleer programının ve Kim rejiminin devamlılığına bağlayan Kuzey Kore'nin Kore Yarımadası'nda yarattığı nükleer krizlerdir. Kuzey Kore'nin dünyanın en büyük konvansiyonel askeri güçlerinden biri olması ve nükleer silah geliştirmesi sadece bölge ülkeleri Güney Kore ve Japonya üzerinde değil, tüm uluslararası toplum için de doğrudan bir tehdit olarak görülmektedir. 2003 yılından beri Kuzey Kore, Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşması (NPT) ve Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA) dışında kalarak bir nükleer devlet olma konusundaki egemenlik hakkını iddia etmektedir. Zenginleştirilmiş uranyumla yeni füze denemeleri yapmakta ve yeni nükleer krizlere yol açmaktadır. 1994'ten bu yana görüşmelerde Kuzey Kore, ekonomik zayıflığına rağmen uygulanan zorlayıcı yaptırımlarla nükleer programında önemli tavizler vermekten kaçınmıştır. Diğer bir deyişle rejim, kalıcı tavizler vermeden gerilimi düşürme karşılığında uluslararası yardım alabilmenin bir aracı olarak nükleer krizleri kullanmıştır. Bununla birlikte Kuzey Kore'nin ekonomi politikleri ve Kim rejiminin devamlılığı için taşıdığı önem gibi iç dinamikler nükleer programın hızla geliştirmesine neden olmuştur. Hatta Kuzey Kore nükleer program geliştirmesini uzun vadeli bir proje olarak görmüştür. Bu yüzden de ne Üçlü ve Altı

Caydırıcılık Teorisi Bağlamında Çin'in Kuzey Kore Nükleer Politikalarına Bakışı

Taraflı görüşmelerde ne de Singapur ve Hanoi Zirvelerinde nükleer programdan tamamen vazgeçilmesine yönelik bir taahhüt kabul etmemiştir.

Kuzey Koreli liderlerin nükleer program geliştirme hedefi iç ve dış faktörlerden kaynaklanmıştır. Kore savaşından beri devam eden ABD tehdidi, SSCB (Rusya) ve Çin'e duyulan güvensizlik, nükleer programı olmayan Irak, Libya ve Ukrayna'nın askeri müdahaleye ve istikrarsızlığa açık olması, bölgede ABD-Çin rekabetinin Kuzey Kore'nin nükleer programına ulaşmasına yardım etmiştir. Kuzey Kore ilk nükleer denemesini gerçekleştirdiği Ekim 2006'dan bu yana BM Güvenlik Konseyi'nin ekonomik yaptırımları ile karşı karşıyadır. Bu tür BM önlemlerinin yanı sıra ABD, Güney Kore, Japonya ve Avrupa Birliği de Kuzey Kore rejimine kendi tek taraflı yaptırımlarını uygulamıştır. Çin'in yaptırım rejimine gönülsüz katılımı Kuzey Kore ekonomisinin zarar görmesini engellemiştir. Bu nedenle Kuzey Kore'nin nükleer program geliştirme niyetinde Çin ile bağlantılarını göz ardı etmek meselenin tam anlaşılmasını engelleyecektir. Kuzey Kore'nin uluslararası güvenliğe yönelik tehditlerine ilişkin artan endişeler, uluslararası toplumun Çin'in Kuzey Kore'ye baskı uygulayabileceği ve nükleer meseleyi kolayca çözebileceği algısını oluşturmuştur. Çin'in Kore Yarımadası'nda ve özellikle Kuzey Kore üzerinde önemli bir etkisi olmasına rağmen, Kuzey Kore dış politikasını ve siyasi kararlarını Çin'in beklentilerine ve tercihlerine meydan okuyacak şekilde de yürütmektedir. Gerçekten de Çin'in Kuzey Kore ile olan bağlarını anlamlandırmak için kullanılan "dudak ve diş kadar yakın"¹ ifadesinin arkasında, iki komşu arasında kolay olmayan kırılğan bir ilişki gerçeği yatmaktadır. Bununla birlikte Kuzey Kore'nin nükleer davranışında değişiklik için yaptırımlara her başvurulduğunda Çin ülkeye ekonomik olarak yardım ederek meseleyi karmaşıklaştırmaktadır.

Bu arka plan dikkate alınarak bu çalışma ortaya atılan iki soru üzerinden ilerlemektedir. Birincisi Kuzey Kore'nin tam bir nükleer silahtan arındırma sürecine girmesinin mümkün olup olmadığıdır. Kuzey Kore'nin nükleer yeteneklerinden tamamen arındırılması, ABD'nin Kuzeydoğu Asya'yı nükleer olarak asimetrik hale getirmesi anlamına gelmektedir. Bu durum da nükleere sahip olmayan devletlerin, özellikle de Kuzey Kore'nin güvenliğinin savunmasız hale gelmesi demektir. İkinci soru ise Kuzey Kore'nin güvenliğini sağlama konusunda Çin ile ittifakının inandırıcı olup olmadığıdır. Kuzey Kore, Çin'in genişletilmiş caydırıcılığının güvenilir olduğuna kanaat getirirse nükleer programından tamamen vazgeçer. Aksi taktirde Çin'in caydırıcılığının Kuzey Kore'yi ikna etmesi mümkün görünmemektedir. Bu bağlamda genişletilmiş caydırıcılık perspektifini kullanan bu makale, nükleer silahlara sahip olma ile Çin'in karar alma süreci arasındaki bağlantıyı kurmaktadır.

¹ Çin atasözünden (dudaklar olmazsa dişler üşür) ilham alarak ilişkiler bu şekilde tanımlanmıştır.

Özlem Zerrin KEYVAN

Bu temel çerçeve ile bu makale, devam eden Kuzey Kore nükleer krizini bir vaka çalışması olarak kullanarak Çin'in caydırıcılık stratejisi yaklaşımını göstermektedir. Bu çalışmada Çin'in ABD ile hegemonik rekabeti ve uluslararası örgütlerdeki konumu gibi faktörler de dikkate alınmaktadır. Bu makaledeki argümanlar beş bölümde geliştirilmiştir. İlk bölümde Çin'in Kuzey Kore stratejisini anlamak için kapsamlı bir teorik çerçeve sunmaktadır. İkinci bölümde bu teorik çerçeve bağlamında Çin'in caydırıcılık stratejisine değinilmektedir. Üçüncü bölümde, Kuzey Kore'nin Çin ile ilişkileri hakkında bir arka plan sunulmaktadır. Dördüncü bölümde Çin'in Kuzey Kore nükleer krizine yönelik diplomatik çabaları ele alınmaktadır. Çalışmanın son bölümde, Çin'in Kuzey Kore nükleer politikasını şekillendiren caydırıcılık stratejisinin bölgedeki rolü ve krizin şiddetini azaltmak için olası seçeneklere odaklanarak çatışmanın olası sonuçları analiz edilmektedir. Çin'in caydırıcılık stratejisinin, Kuzey Kore'nin nükleer programını geliştirmeye yönelme tercihi üzerindeki etkisini analiz etmeyi amaçlayan bu makale ile Türkçe literatürdeki bu eksikliği giderecek bir katkı sağlanacaktır. Bu amaç doğrultusunda, özellikle Çince ve İngilizce kaynaklardan yararlanılarak Çin'in Kuzey Kore dış politikasının daha net ve doğru anlaşılması planlanmıştır.

1.Caydırıcılık Teorisi: Kavramsal Çerçeve

Uluslararası ilişkilerde caydırıcılık stratejisi, askeri gücün ulusal güvenlik hedeflerine ulaşmak için dolaylı olarak nasıl kullanıldığını tanımlamaktadır. Caydırıcılık, diğer ülkelerin veya devlet dışı aktörlerin maliyetlerinin potansiyel faydalardan daha ağır basacağına ikna ederek istenmeyen eylemlerini önleme potansiyelidir. Başka bir deyişle, caydırıcılık maliyet/fayda hesaplamasına dayalı savunma teorisidir. Caydırıcılık doğrudan ve genişletilmiş olmak üzere iki kategoride sınıflandırılmaktadır. Doğrudan caydırıcılık, bir devletin kendi topraklarına yönelik bir saldırıyı önlemekle ilgilenirken genişletilmiş caydırıcılık, bir devletin diğerini üçüncü bir ülkeye saldırmaktan caydırmaya odaklanmaktadır (Huth 1999: 27). Caydırıcılık teorisi II. Dünya Savaşı'nda geleneksel savaşın savunma stratejilerini geçersiz kılan atom bombalarının kullanılmasından etkilenmiştir. Soğuk Savaş döneminde ABD ve SSCB arasındaki silahlanma yarışının kitlesel bir savaş ihtimalinin arttırması stratejik nükleer caydırıcılık teorisini Soğuk savaş modeli olarak oluşturmuştur. Bu model dünya güvenlik algısının şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Hatta bu dönemde ABD ile SSCB arasında büyük bir savaşın çıkmamış olması, caydırıcılığın başarısını yansıtmıştır (Morgan, 2012). Soğuk Savaş sırasında caydırıcılığın temel amacı, iki taraf arasında nükleer bir savaşın önlenmesi olmuştur (Cimbala, 2012). Bu bağlamda Wohlstetter, nükleer caydırıcılıkta "ilk vuruş" ve "ikinci vuruş" kapasitesi arasındaki operasyonel ayrımı ortaya koymasıyla birlikte dehşet dengesini kavramsallaştırmıştır (1959:214). Bu kavram, nükleer güce sahip taraflardan ilk saldırıyı gerçekleştiren tarafa aynı şekilde karşılık verilmesini engelleyen denge durumuna atıfta bulunmaktadır. Dehşet dengesi sırasında yaşanan nükleer bir savaşın hiçbir kazananı olmayacağı için bu durum "Karşılıklı Mahvolma" (Mutual Assured Destruction-MAD) olarak tanımlanmıştır. Ortaya çıkan

Caydırıcılık Teorisi Bağlamında Çin'in Kuzey Kore Nükleer Politikalarına Bakışı

karşılıklı mahvolma durumu, rakibin ilk vuruşu gerçekleştirme niyetini ortadan kaldırmaktadır çünkü saldırıya uğrayan tarafın ikinci vuruş ile karşı saldırıya geçerek her iki tarafa da zarar verebileceğine inanılmaktadır. Bununla birlikte böyle bir ortam bir nükleer savaş ihtimalini de artırmaktadır. Bu yüzden Wohlstetter'a göre, nükleer dengenin istikrarı ancak ikinci vuruş kapasitesinin korunması ile mümkündür (Paret, 1986: 753). Temel olarak, nükleer silahlar savaşı önlemek için kullanılmaktadır, bu durum da nükleer silah kullanımının askeri değil siyasi bir karar olduğu anlamına gelmektedir (Lin, 2004:53).

Bununla birlikte Paul Huth ve Bruce Russett (1988:33), caydırıcılığa dahil olan tarafları saldıran devlet (potansiyel saldırgan), tehdit edilen devlet (korunan) ve tehdit edilen ülkeyi savunan devlet (savunan) olarak kategorize etmektedir. Bu üçüncü taraf genellikle bir müttefik veya ortaktır. Savunan, saldırgan üzerinde caydırıcı bir etki yaratabilir, böylece saldırgan ile korunan arasında savaşın çıkmasını önleyebilir. Genel anlamda caydırıcılık, resmi ittifak anlaşmalarıyla belirli güvenlik garantileri çerçevesinde teminatların aktarılmasını içermektedir. Lawrence Freedman ise caydırıcılığı, "nükleer yeteneği olmayan müttefiklere nükleer araçlar götürerek yardım etmek" olarak tanımlamaktadır (2013:159). Bu noktada, savunan aktörün kararını şekillendiren iki temel husus vardır: (Huth ve Russett, 1988:35). (1) korunmaya ihtiyacı olan tarafı korumada başarı olasılığı ve saldırganın başarısız olması durumunda elde edilecek fayda ve katlanılacak maliyet; (2) korunanın saldırgana saldırmasına veya saldırgana teslim olmasına izin vermenin sonuçları. İttifakların caydırıcı etkisine odaklanan çalışmalar, caydırıcılık stratejisinin başarısını dört faktöre bağlamıştır (Huth, 1999:30). Birincisi, savunan ve saldıran taraf arasındaki askeri güç dengesi. (Huth ve Russett, 1990:482). Saldıran ve savunan tarafın nükleer güce sahip olması ve her ikisinin de karşı saldırı yapabilmesi durumunda, Huth ve Russett (1988) iki ülkenin nükleer silah kullanımına yol açabilecek bir savaştan kaçınabileceğini savunmuştur. İkincisi, korunanın ve savunanın ulusal çıkarları (Huth, 1988: 47). Bu değişken, savunan ve korunan arasındaki coğrafi yakınlıktan doğrudan etkilenmektedir. Savunanlar saldırganlarla savaşmak için askeri güç kullanarak coğrafi yakınlığı olan tarafı koruma eğiliminde olmaktadır. Bölgedeki güç dengesinde bir tampon devlet veya bir ittifak koruma altındakilerin stratejik değerini belirler. Üçüncüsü, kriz sırasında savunan tarafın konumu. Eğer savunan taraf pazarlık yapacak durumdaysa, itibarı artar. Thomas Schelling'in (1980) belirttiği gibi, bir devletin yerine getirmeyi tercih etmeyeceği tehditler vardır ve bir saldırgan, savunan devletin tehditleri yerine getirmekte isteksiz olacağına inandığında caydırıcılıkta zayıflık ortaya çıkar. Dördüncüsü saldırgan ve savunan devlet arasındaki geçmiş bağlantıların sonuçları da önemlidir. Savunma diplomasisi diplomatik yenilgiye uğradığında, savunan itibarını korumak için agresif adımlar atma eğilimindedir (Huth ve Russett, 1988:37). Bu noktada caydırıcılığın etkisini neyin belirlediği sorusu hayati önem taşımaktadır. Caydırıcılığın

Özlem Zerrin KEYVAN

etkisinin en önemli noktası güvenilirliktir. Bir devletin rakibine yönelik tehdidinin güvenilirliği, yeteneklerine ve niyetine bağlıdır (Zagare, 2004: 120-124). Pazarlık gücü olarak zarar verme gücünün kullanılmasının caydırıcılık teorisinin temeli olduğu ve yedekte tutulduğunda motive edici bir faktör olarak kullanıldığı kabul edilmektedir (Schelling, 1966:15).

Bu çalışma da iki temel nedenden dolayı ittifakların kurulduğu, rekabetin sürdüğü, nükleer silahlanma yarışının arttığı Kuzeydoğu Asya'da değişen güvenlik dinamiklerini açıklamak için caydırıcılık perspektifini kullanmaktadır. Birincisi, bu kavram, Kuzey Kore'nin nükleer silahlarının yayılması konusundaki uluslararası toplum özellikle ABD, Güney Kore ve Çin arasındaki ilişkiyi kapsamlı bir şekilde tasvir edebilmektedir. İkinci olarak, caydırıcılık kavramı, nükleer silahların bir ülkenin müttefiklerine yönelik dış politikasını nasıl etkileyebileceğini analiz edebilmektedir. Buradan yola çıkarak Çin'in caydırıcılık stratejisi konusunda Çin tartışmalarının mevcut durumu incelenecektir.

2.Çin'in Nükleer Caydırıcılık Stratejisine Bakışı

Çin'in geleneksel caydırıcılık terimi “wēishè” hem caydırma (hedefin bir eylemde bulunmasını engelleme) hem de zorlama (hedefi harekete geçmeye ikna etme) anlamına gelmektedir. Çinli stratejistler nükleer, konvansiyonel, uzay ve bilgi savaşı dahil olmak üzere çeşitli türlerdeki güçlü askeri yeteneklerin, güvenilir bir “bütünleşik stratejik caydırıcılığın” temel bileşenleri olduğu sonucuna varmıştır (Peng ve Yao, 2001:236). Özellikle Soğuk Savaş döneminde Çinli akademisyenler, “nükleer caydırıcılığı”, Batının saldırgan davranışı olarak görmüştür. Bu düşüncenin ortaya çıkışı “rakibin boyun eğmesini (shè) sağlamak için ezici askeri güç (wēi) kullanmak” olan “caydırıcılık” (wēishè) teriminin Çince tercümesinden kaynaklanmaktadır (Fravel ve Medeiros, 2010:71). Özünde, mevcut literatür, Çin'in kavramı Batı stratejik literatüründe kullandığı gibi caydırıcılık açısından değil zorlama açısından benimsediği görülmektedir. ABD Ulusal Güvenlik Strateji Belgeleri de incelendiğinde ABD'nin rakiplerini caydırmak ve yenmek için üstün yeteneklerini sürdürmeye ve müttefiklerine güvence vermeye kararlı olduğu belirtilmektedir. ABD, rakibini belirli bir alanda (örneğin, uzay, siber) hareket etmektен caydırmaya sıklıkla atıfta bulunmaktadır. Buna karşılık, Çin caydırıcılığı siyasi amaçlara ulaşmanın bir yolu olarak görmektedir. Bu sebeple Çin'in konsepti, askeri ve askeri olmayan ulusal gücü kapsamı bakımından daha da kapsamlıdır. Çinli karar vericiler için başarılı caydırıcılık, nihai olarak, bir rakibin eylemlerinde kısıtlandığı ve Çin'in hedeflerine ulaşmasına izin verdiği bir siyasi faaliyet ve psikolojik savaş biçimidir (Zhou ve Wen, 2004: 20). Çin'in odak noktası, bu alandaki eylemleri caydırmak değil, Çin stratejik hedefini güvence altına almaktır. Bu hedefler özellikle Tayvan'ın bağımsızlığı güvence altına alma çabalarından vazgeçmesini sağlamak ve Çin'in Güney Çin Denizi'ne yönelik iddiaları için destek almak üzerinde şekillenmiştir.

Caydırıcılık Teorisi Bağlamında Çin'in Kuzey Kore Nükleer Politikalarına Bakışı

Çin'in caydırıcılık yaklaşımına, 2015 Ulusal Güvenlik Yasasında (The State Council Information Office of the People's Republic of China, 2015) ve 2019 tarihli Yeni Dönemde Ulusal Savunması adlı beyaz kitapta tanımlanan Aktif Savunma stratejisi rehberlik etmektedir (The State Council Information Office of the People's Republic of China, 2019). Çin, bu yaklaşımı "stratejik olarak savunmacı ama operasyonel olarak saldırgan" olarak tanımlamaktadır (Defense Intelligence Agency, 2019:23). Başka bir deyişle, Çin başka bir devletin stratejik düzeyde çıkarlarına zarar verdiğini veya zarar vermek niyetinde olduğunu belirlerse çıkarlarını savunmak için saldırganca hareket edebilir. Öte yandan Çin, caydırıcılık yeteneğini gerçek savaş (shízhàn) yürütme yeteneğine dayandırmaktadır. Bu nedenle caydırıcılığa, nükleer saldırılar da dahil olmak üzere "gerçek savaş" yürütme yeteneğinin sürdürülmesiyle ulaşmaya çalışmaktadır.

Çin nükleer politikalarını da "weishe" çerçevesinde oluşturmuştur. Nükleer silahların gücü hem zorlama hem de caydırma kapasiteleriyle birleştğinde nükleer silahların yalnızca çatışmayı caydırmak ve rakipleri zorlamakla kalmayıp aynı zamanda daha genel olarak çatışmanın çıkmasını sınırlamaya da hizmet edebileceği anlamına gelmektedir. Çin'in 1964'teki ilk nükleer denemesinden bu yana nükleer politikaya genel yaklaşımı önemli ölçüde tutarlı olmuştur. Yıllar boyunca Çin askeri yayınları, liderlerin resmî açıklamaları ve savunma beyaz kitapları, Çin'in nükleer politikasının temel unsurlarını oluşturmuştur. Nükleer silahları ilk kullanan olmamaya ve sınırlı sayıda nükleer silah bulundurmaya yapılan vurgu da dahil olmak Çin nükleer saldırıyı caydırmak için "yalın ve etkili" (jīnggan yǒuxiào) caydırıcı yeteneğe sahip olmayı kabul etmiştir. Diğer bir deyişle, Çin Kurtuluş Ordusunun (PLA) inanılır (kěxìn) ve güvenilir (kěkào) caydırıcı bir güç kullanması beklenmektedir, bu gücün nicelik bakımından büyük olması gerekmemektedir. Güvenilir ve inanılır bir nükleer kuvvet ve onu rakibin saldırganlığına yanıt olarak kullanma isteği, Çin'in nükleer caydırıcılık anlayışının merkezinde yer almaktadır. Çin nükleer caydırıcılık yaklaşımında "sınırlı caydırıcılığa" odaklanmıştır. Nükleer silahları yalnızca bir rakibin saldırganlığına yanıt olarak kullanmayı taahhüt ettiği "savunmacı" bir nükleer politikasına sahiptir. Ancak, nükleer silah sahibi olmayan devletlere karşı nükleer silah kullanmama taahhüdünün olduğuna dair hiçbir kanıt yoktur (Wu, 2015:56). Çin, ilk kullanmama ve minimum boyut ilkesine dayalı sınırlı garantili misilleme konsepti ile zayıf ve savunmasız bir nükleer kuvvet yapısı nedeniyle müttefikleri veya diğer ülkeler üzerinde genişletilmiş nükleer caydırıcılığını hiçbir zaman ilan etmemiştir. Bu nedenle, sınırlı caydırıcılık politikasıyla Çin'in müttefiklerini saldırganlardan koruma olasılığı düşüktür. Bu bağlamda Çin'in, ABD ve Rusya'dan farklı nükleer ve ittifak politikalarına sahip olduğunu da belirtmek önemlidir. Nükleer caydırıcılığını müttefiklerine yaymak için somut bir taahhütte bulunmazken, diğer yandan ABD ve Rusya nükleer şemsiyesi altında müttefiklerini koruyacağını alenen ilan etmiştir. Çin caydırıcılık stratejisini oluştururken bölgesel güvenlik ikileleriyle bağlantılı çok taraflı dinamikleri dikkate alarak

Özlem Zerrin KEYVAN

ABD, Rusya, Hindistan, Güney Kore ve Japonya'yı hesaba katmaktadır. ABD ve Japonya'nın Kuzey Kore'nin nükleer programları hakkındaki endişeleri, Çin'in caydırıcı yeteneğinin güvenilirliğini sorgulamalarına ve bu yüzden de nükleer savunma sistemlerini geliştirmelerine neden olmaktadır. Çin'in komşularının gelişen nükleer gücü ve bölgesel devletler arasındaki etkileşimlerin artan karmaşıklığı göz önüne alındığında, öncelikle Çin'in Kuzey Kore ile ilişkilerine değinmek bölgenin güvenlik ikilemlerini ve Kuzey Kore'nin nükleer tercihini anlayabilmek adına önem taşımaktadır.

3.Çin-Kuzey Kore İkili İlişkileri

Çin ve Kuzey Kore arasındaki ilişkiler genel olarak incelendiğinde ilk dikkat çeken; iki sosyalist devletin kuruluşundan bu yana birbirlerine karşı sürekli artan güvensizlikleri nedeniyle ilişkilerin istikrarsız bir gidişat izlediğidir. Kore Savaşı sırasında Japonya'ya karşı savaştan Kuzey Kore ve Çin arasındaki ilişkinin kan bağı olarak tanımlanmıştır. Soğuk Savaş sırasında 1961 yılında Dostluk, İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Antlaşması imzalayan Kuzey Kore ve Çin üçüncü bir tarafın herhangi bir askeri müdahalesine karşı ortak bir askeri savunma ve yardım içerisine gireceklerini taahhüt etmiştir. Bu anlaşmaya rağmen ideolojik farklılıklar bu ilişkideki sorunları çözememiştir. Çin ile Kuzey Kore arasındaki ilişkilerde kötüleşme, Çin'in 1978'de reform ve açılış politikalarını benimsemesi, Çin'in her iki Kore'yi de meşru devletler olarak "İkili Tanıma" politikası ve 1992'de Güney Kore ile diplomatik ilişkilerini normalleştirilmesi ile ortaya çıkmıştır (Shen ve Yafeng, 2018:240). Çin tarafından Kuzey Kore giderek daha izole edilmiştir. SSCB'nin dağılmasıyla müttefik kaybı ve kötü ekonomik yönetim Kuzey Kore'nin 1994 ve 1998 yılları arasında büyük çaplı bir kıtlıkla karşı karşıya kalmasına neden olmuştur. Bu dönemde Çin, Kuzey Kore için ithal edilen gıdanın ana tedarikçisi haline gelmiş, ancak taviz ve kredi modellerini genişletmek yerine pazar bazında ticaret yapmaya çalışmış ve sonuçta ikili ticaret hacmi çok düşük seviyelerde kalmıştır (Reilly, 2014:1161). Çin'in ekonomik desteği, Kuzey Kore medyasının Çinlileri "sosyalist davanın hainleri" olarak etiketlemesine yol açmıştır (Noland, 2004: 7). Çinli liderler geleneksel olarak Kuzey Kore'yi, ABD veya Japonya'dan Çin'e doğrudan saldırıları engelleyen jeopolitik açıdan önemli bir "tampon bölge" olarak algılama eğilimindedir. 1990'ların ortalarından beri Çin Kuzey Kore ile ilişkileri tanımlarken geleneksel iyi komşuluk ve dostane terimlerini kullanmaktadır (Han ve Zhao, 2020:40). Çin tarafından tanımlanan en özel ilişkiler, Pakistan'a bahsedilen "her koşula uygun" ilişki ve Rusya ile kapsamlı aktif stratejik iş birliği ortaklığıdır. Kuzey Kore, bu ülkelerle aynı kategoriye girmek istemektedir. ABD ile Çin arasındaki stratejik rekabet, Kuzeydoğu Asya'da devam eden gerilim ortamı, Kuzey Kore'nin zayıf ekonomisi, uluslararası yaptırımlar, Çin ile Kuzey Kore arasındaki özel bağı açıklamaktadır. Çin, bugüne kadar Dostluk, İş birliği ve Karşılıklı Yardım Antlaşması'ndan çekilmemiştir. Ancak Kuzey Kore'nin ilk Güney Kore'ye (veya ABD'ye) saldırması ve bir savaş başlatması durumunda, Çin'in yardım etmeyeceği veya destek vermeyeceği görüşü ile Antlaşmanın 2. maddesi yeniden yorumlanmıştır (Neves, 2020:13). Başka bir deyişle, Çin'in Kuzey Kore'yi savunma

Caydırıcılık Teorisi Bağlamında Çin'in Kuzey Kore Nükleer Politikalarına Bakışı

yükümlülüğü, yalnızca Kuzey Kore'ye saldırılırsa geçerli kabul edilmiştir. Bu bağlamda ilişkileri müttefiklik olarak tanımlamak yanıltıcıdır (Chung ve Choi, 2013).

Kuzey Kore'nin komşularıyla kötüleşen diplomatik ilişkileri, Kuzey Kore'yi Çin'in ticaret ve ekonomik yardımına derin bir bağımlılığa zorlamıştır. Özellikle Güney Kore'nin 2010 yılında savaş gemisi Cheonan'ın batmasının nedenini Kuzey Kore'nin torpido saldırısına bağlaması Kuzey Kore'yi bölgede yalnızlaştırmıştır. Çin'in Kuzey Kore ile derinleşen ekonomik ilişkisi, Kuzey Kore'nin açılmadan reform dönemine denk gelmiştir. Kuzey Kore, Çin'in kalkınma yolunu takip etme çağrılarına uzun süre direnmiş olsa da piyasa güçlerinin ekonomide daha büyük bir rol oynamasına giderek daha fazla izin vermiş, ekonomik karar alma sürecini merkezden uzaklaştırmıştır. Bu değişiklikler, Kuzey Kore'nin Güney Kore ve Japonya'yla ticaretinin önemli ölçüde kısıtlanması ve Çin'in Kuzey Kore'nin dış ticaretine ve gelişen ekonomisinin şekillenmesine hâkim olmasına yol açmıştır. Çin'in Kuzey Kore ticaretindeki payı, 2006'da Kuzey Kore ticaretinin % 38'ini ve 2012'de ticaretinin neredeyse % 70'ini oluşturmuştur (Brown W., 2018).

Devam eden bu güvensizlik ortamında Çin'in Kuzey Kore ile ilişkileri de 2011 Kuzey Kore lideri Kim Jong-un ve 2012'de ve ÇKP Genel Sekreteri Xi Jinping'in iktidara gelmesinin ardından kötüleşmiştir. Bu dönem ilişkiler kamuoyunda soğuk kalpli gülümsemeler ve perde arkasında gizlenmiş küçümseme ifadeleri olarak tanımlanmıştır (Oberdorfer ve Carlin, 2013: 463). Çin, Güney Kore ile daha yakın bir siyasi ilişki geliştirmek için adımlar atarken, Kore Yarımadası'na yönelik politikasını yeniden dengelemeye istekli görünmüştür. Çin aktif ve yapıcı rolünü özellikle Kore Yarımadası'ndaki güvenlik krizi anlarında sergilemiştir. Güney Kore Donanması Cheonan Mart 2010'da batırıldığında (Guo, 2012: 8) ve Kasım 2010'da bir sınır adası olan Yeonpyeong'a saldırıldığında Çin'in aktif bir rol üstlenmesi bölgede Kuzey Kore'yi yalnız hissettirmiştir. Çin'in Kuzey Kore politikası, 2013 yılında Kuzey Kore'nin üçüncü nükleer denemesine kadar "savaş yok, istikrarsızlık yok ve nükleer silah yok" (不战, 不乱, 无核- bùzhàn, bùluàn, wúhé) olarak üç ilke çerçevesinde ilerlemiştir (Cordesman ve Lin, 2015: 56). Çin, Kuzey Kore nükleer programına Kim Il Sung, 1964'te Çin nükleer teknolojisini Mao Zedong'dan istediğinde karşı çıkmıştır (Li, 2003:232). Ancak buna rağmen, kapsamı ve genişliği ile ilgili net bilgiler olmasa da Çin'in doğrudan Kuzey Kore'ye nükleer destek sağladığı da bilinmektedir. Çin'in Sovyet yapımı füze montaj tesislerinin yeniden düzenlenmesi ve genişletilmesine yardım etmekle kalmayıp Kuzey Kore'ye ihtiyaç duyulan teknik uzmanlığı sağlamıştır (Chansoria, 2009:101). ABD istihbarat raporlarında da Çinli şirketlerin Kuzey Kore'nin nükleer programı için önemli bileşenler ve hammaddeler sağladığı vurgulanmıştır (Nicksch, 2006). 2013 ve 2016 yılları arasında Kuzey Kore'ye 28,5 milyon ABD doları değerinde askeri malzeme ihraç edilmiştir. Bu malzemeler içinde özellikle balistik füzeleri hareket ettirmek ve yeniden fırlatmak için tasarlanan taşıyıcı-yükleyici- başlatıcı (TEL)

Özlem Zerrin KEYVAN

kamyonlar bulunmaktadır (Sethi, 2019). Tüm bu arka plan ışığında Kuzey Kore'nin son yıllarda balistik füze denemelerinin sıklığının artmasında Çin'in desteği inkâr edilemez.

Bu desteğe rağmen nükleer denemeler sonrası Çin, Koreli müttefikinin Çin sınırında kaos ve daha kötüsü bir çatışma ihtimalini körüklediğini görünce Kuzey Kore'yi eleştirmeye ve baskı uygulamaya başlamıştır. Bunu takiben Kuzey Kore ithalatını %30 oranında azaltmayı amaçlayan petrol arzı yasağı gibi oldukça maliyetli olan BM yaptırımlarını desteklemeye başlamıştır (Boc ve Wacker, 2018: 29). Kuzey Kore ilişkileri düzeltmek için tamamı kadınlardan oluşan militarize bir elektro-pop grubu olan Moranbong Band'ı Çin'e göndermiştir. Grubun Çin'e gelişinden kısa bir süre sonra, planlanan konser serisi aniden iptal edilmiş ve üyeleri Kuzey Kore'ye geri çağırılmıştır. Bu olayların nedenleri kamuoyuna açıklanmamış ancak grubun Pekin'e gelmesinden bir gün sonra Kim Jong Un'un Kuzey Kore'nin hidrojen bombaları geliştirdiğini açıklamasıyla bağlantılı olduğu tahmin edilmektedir (Perlez, 2015). Olaydan bir ay sonra da Kuzey Kore üçüncü nükleer denemeyi gerçekleştirmiştir. Çin'in tepkisi, Kuzey Kore'nin nükleer denemesini "kınama" ve "kararlı bir şekilde karşı" duruş olmuştur. Bu denemelerin bazılarının zamanlaması kasıtlı olarak Çin'i kızdırmak için ayarlanmış gibi görünmüştür. Kuzey Kore'nin 2017'deki füze denemelerinden biri Nisan 2017'de Florida'daki Trump-Xi Zirvesinden (Sang-hun, 2017), Mayıs ayında Pekin'deki Kuşak ve Yol Forumu'ndan ve Eylül ayında Xi'nin BRICS (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika) ülkelerinin Zirvesinde bir konuşma yapmasından hemen önce gerçekleştirilmiştir (Griffiths, 2017). Kuzey Kore'nin nükleer silah ve füze denemelerine yanıt olarak Çin, Rusya ile birlikte Kuzey Kore'den kömür ve tekstil ithalatını yasaklayan, bazı Kuzey Koreli kişi ve kurumların varlıklarının dondurulmasını, Kuzey Kore'ye petrol ve doğal gaz ihracatını kısıtlayan 2371 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararını onaylamıştır (UN Security Council, 2017). Çin'in kararı onaylaması, Kuzey Kore'ye karşı daha sert bir yaklaşım benimsemeye istekli olduğunu göstermiş olsa da Çin'in kömür yasağına yönelik "geçim kaynakları" muafiyetine ilişkin yorumu kararın etkisini önemli ölçüde yumuşatmıştır (Lawrence ve vd. 2017). Kuzey Kore, yeni önlemleri "savaş eylemi" olarak nitelendirmiştir. Çin, ABD ile Kuzey Kore arasındaki gerilimin tırmanması nedeniyle yaptırımları uygulamak için daha fazla adım atmıştır. Şubat 2017'de Çin, yılın geri kalanında Kuzey Kore'den yapılan tüm kömür ithalatını askıya alacağını açıklamıştır. Çin hükümeti, Çin'deki Kuzey Koreli şirketlerin kapatılmasını ve Çin bankalarının Kuzey Koreli müşterilerle finansal bağlantılarını kesmelerini sağlamıştır (Hastings ve Wang, 2018:185). Bu durumda Rusya devreye girip Kuzey Kore'ye ihtiyacı olan petrolü satmış ve böylece Çin'in yaptırımlarını telafi etmiştir (Neves, 2020:13). Bu baskıya yanıt olarak, Kuzey Kore devlet medyası Çin'e "ABD'ye boyun eğmeye" istekli, nankör ve para peşinde koşan "büyük komşu" olarak saldırmıştır (Phil, 2017). Bu dönemde Çinli bilim insanları da Kuzey Kore'yi sert bir şekilde eleştirmiştir. Zhu (2017) Çin-Kuzey Kore ilişkisini "Çin için ağır bir yük" olarak nitelendirirken, Chen (2018) son olayların Kuzey Kore'nin bir müttefik değil, daha çok "Çin'in gizli düşmanı" olduğunu

Caydırıcılık Teorisi Bağlamında Çin'in Kuzey Kore Nükleer Politikalarına Bakışı

gösterdiğini savunmuştur. “Kaprıslı ve kavgacı Kuzey Kore rejimi” Çin'in çıkarlarına yönelik önemli bir tehdit olarak tanımlanmıştır. Bu tehdide en doğrudan çözüm olarak Çin, olası bir askeri krize hazırlık olarak Çin-Kuzey Kore sınırı boyunca savunmasını güçlendirmiş ve askeri hazırlığını artırmıştır. Kuzey Kore'den gelen tehdit algıları arttıkça Kuzey Kore'deki rejim değişikliği tartışmaları Çin'de kabul görmeye başlamıştır. Kim Jong Un, 2018 yılı yeni yıl konuşmasında Kuzey Kore'nin nükleer gücünü tamamladığını ve yarımada'daki gerilimi azaltmayı ve ekonomik kalkınmaya öncelik vermeyi planladığını açıklamıştır. Çok geçmeden Kuzey Kore, Güney ile Pyeongchang'da yapılacak Kış Olimpiyatlarına katılmak için bir anlaşmaya varmıştır. Kuzey Kore, ABD ve Güney Kore ile ilişkilerin iyileşmesinin ardından 2017 yılının sonlarında füze denemeleri durdurmuştur. ABD'nin Kuzey Kore ile doğrudan üst düzey görüşmeler düzenleyebilmesi ve ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo'nun Pyongyang'a gerçekleştirdiği ziyaret Çin'in Kuzey Kore'ye yönelik politikasında keskin bir değişime yol açmıştır. Kore Yarımadası'nda diplomasiye dönüş, Çin'in hesaplarını değiştirmiştir. Kim Jong-un rejiminin çöküşünün önlenmesi, Güney Kore topraklarında Bölge Yüksek İrtifa Hava Savunma Sistemine (THAAD) izin verilmemesi, Kuzey Kore nükleer meselesinin görüşmeler ve uzlaşma yoluyla çözülmesi, ABD-Güney Kore ittifakının Kuzey Kore'yi bölgede sıkıştırmasının engellenmesi olarak Çin politikası güncellenmiştir. Çin, ABD-Kuzey Kore Zirvesini uzaktan izlemek istemediğinden, Kim Jong-un'u Çin'i ziyaret etmesi için davet etmiştir. ABD Başkanı Donald Trump'ın Kim'in görüşme davetini kabul etmesinden sadece birkaç gün sonra ve Pyongyang ve Seul Nisan zirvesini planlarken, Xi-Kim toplantısının zamanlaması pek de tesadüfi değildir. Kim'in ziyareti, ABD ile müzakerelerde pazarlık gücünü artırmak için Çin desteğine ihtiyacı olduğunu göstermiştir. Çin için en kötü senaryo ABD, Güney Kore ve Kuzey Kore'nin bir araya gelmesi ve Çin'in dışlanmasıdır. Çin hükümeti, Kim'in Singapur'daki Zirveye katılabilmesi için Air China jetini ödünç vermiştir (Perlez, 2018). Xi'nin Haziran 2019'da Kuzey Kore ziyareti 14 yıldır üst düzey bir Çinli lider tarafından yapılan ilk ziyaret olması açısından önemlidir. Böylece bölgedeki ABD-Çin stratejik rekabetinin olumsuz etkisini en aza indirmeye çalışmaktadır. Burada değinilmesi gereken en önemli nokta Çin'in Kuzey Kore ile ilişkilerinde genişletilmiş caydırıcılık sağlamanın iki ana amacı vardır; Birincisi, Çin'in ulusal çıkarlarına zarar verecek güçlerin (özellikle ABD, Japonya) genişlemesini önlemek için caydırıcılık politikasına dayanmaktadır. İkincisi Çin'in genişletilmiş caydırıcılığı, “müttefik bir hükümeti nükleer, biyolojik veya kimyasal silahlarla donatılmış bir güce karşı kitle imha silahları (KİS) geliştirmeye ihtiyaç duymadığına ikna ederek” nükleer silahların yayılmasını önleme amacını da yerine getirmektedir.

Çin'in Kuzey Kore'ye yönelik dış politika stratejisi incelendiğinde, Çin'in tamamen Kuzey Kore'nin karşısında yer almadığı görülmektedir. Kuzey Kore'ye uluslararası yaptırımların (örneğin kömür, demir cevheri, tekstil, silah ihracatı ambargosu ve lüks mallar ve sınırlı petrol ithalatı) uygulanması etkili olmamıştır, çünkü izole edilmiş Kuzey Kore'nin

Özlem Zerrin KEYVAN

önemli bir ticaret ortağı olan Çin, yaptırım rejimine uymamıştır. Güney Kore Merkez Bankası verilerine göre, Kuzey Kore ekonomisinin 2016'da BMGK ekonomik yaptırımlarını hızlandırılmasına rağmen 1999'dan bu yana en hızlı şekilde büyüdüğü bildirilmiştir (Kim ve Chung, 2016). Yıllık 500.000 varil rafine petrol sınırına rağmen, 2020'de yasadışı olarak gemiden gemiye transferler yoluyla yaklaşık 1,6 milyon varil petrolün Kuzey Kore'ye ulaşımını kolaylaştırmıştır (Luce, 2020). Çin hükümeti, Kuzey Kore kömürünü Çin gemilerinde taşıyarak Kuzey Kore'ye kömür ihracatına yönelik yaptırımların etkisinin azaltılmasına yardım etmiştir (Son, 2021). 2020'nin ilk beş ayında 89 Kuzey Kore petrol gemisi, BM yaptırımlarını ihlal ederek Çin limanlarını ziyaret etmiştir (Cohen, 2019). Çin'in Kuzey Kore üzerindeki ekonomik gücü Kuzey Kore'nin nükleer silah programına ilişkin karar alma sürecini kontrol etmesine izin vermemiştir. Kuzey Kore'deki gelişmeler, günümüzde Kuzey Kore'den doğrudan bir tehdit algısı olmamasına rağmen, Çin'in uluslararası nükleer güvenlik ortamının Çin için daha karmaşık ve zorlu hale gelmesine neden olmaktadır.

4.Çin'in Kuzey Kore Nükleer Krizine Yönelik Diplomatik Çabaları

Çin, hem Kuzey Kore'deki ikili diplomasi yoluyla hem de diğer ülkeleri dahil ederek çok taraflı katılım yoluyla Kuzey Kore'nin nükleer yayılmasını durdurmak için çeşitli diplomatik çabalar sarf etmiştir. İlk nükleer kriz sırasında Çin ABD'ye yönelik pasif ve iş birliği yapmayı reddeden tutum sergilemiştir. Bu tutumu sürdürmesinin nedenleri 1) ABD'nin sosyalist ülkelerin egemenliğine müdahale etmeye çalıştığını ve Soğuk Savaş sonrası ABD küresel stratejisinin yayılcı olduğunu 2) Kuzey Kore'yi baskıladıkça Kuzey'in nükleer program geliştirme ihtiyacının artmasına sebep olduğunu savunmasıdır (Wang ve Lin, 1992: 908). Tiananmen Meydanı olayları sonrasındaki ABD yaptırımlarının da amacının bu yönde olduğunu iddia etmiştir. Bu sırada ABD Kuzey Kore'yi zorlayamazsa, Çin'i nasıl zorlayabilir düşüncesiyle Çin'i meseleye dahil etmeye çalışmıştır (Kim, 2006:64). Bu tartışmalar sırasında, Kuzey Kore Çin'i ilgilendirmeyen bu meseleye dahil olmasına karşı çıkmış ve çok taraflı görüşmelerden dışlamaya çalışmıştır. Kuzey Kore, ABD ile ikili görüşmelerde veya ABD ve Güney Kore'yi içeren üç taraflı görüşmelerde ısrar etmiştir. İkinci kriz çıktığında ABD'nin Kuzey Kore nükleer faaliyetlerine yeniden başlamasına tepkisi beklenenin aksine son derecede ılımlıydı. Irak'taki savaşın hazırlıklarıyla meşgul olan yönetim, ikili görüşmeleri dışlama yönünde bir stratejiyi benimsemiştir. Çin diplomasisi bu bağlamda devreye girmiştir. Çin'in aktif rol izlemesinin dört nedeni bulunmaktadır: 1) Çin, barışçıl yükselişiyle ekonomik olarak daha güçlü hale gelmiştir. 2) Çin Kuzey Kore ile ilişkilerinin kötüleştiği dönemde kıtlık ve ekonomik krizin Kuzey Kore'yi daha savunmasız hale getirdiğini kabul etmiştir. 3) Bu nükleer kriz Çin-Kuzey Kore ilişkileri iyileşmeye başladığında çıkmıştır. 4) Nükleer krizin kontrolden çıkıp ABD ile Kuzey arasında askeri bir çatışmaya dönüşme ihtimali Çin'i rahatsız etmiştir. ABD, Kuzey Kore ile olan ikili görüşmeyi reddettiğinde, Çin tarafları müzakere masasına geri getirmeyi başarmıştır. Böylece Çin, ABD'nin ve Kuzey Kore'nin temsilcileriyle bir araya gelerek Üçlü Görüşmelere ev sahipliği

Caydırıcılık Teorisi Bağlamında Çin'in Kuzey Kore Nükleer Politikalarına Bakışı

yapmıştır. Çin, Kuzey Kore meselesi üzerindeki çıkarlarını koruyarak kriz çözümünden ziyade sadece kriz yönetimine bağlı kalmıştır. Aslında, Çin'in sınırlı rolü Kuzey Kore üzerindeki sınırlı etkisinden kaynaklanmıştır. Kuzey Kore, Çin'in ittifaka bağlılığına derin bir güvensizlik içindeydi. Bu sebeple görüşmelerde kilit bir aktör olamamıştır, ancak krizin ortasında dengeleyici bir rol oynamaya çalışmıştır. Kuzey Kore'nin ABD birliklerinin Kore Yarımadası'ndaki varlığına uzun süredir devam eden itirazını sona erdirip görüşmeleri kabul etmesi Çin'i dengeleme çabalarının bir işaretidir. Üçlü Görüşmelerde beklenildiği gibi ilerleme kaydedilemeyince; Japonya, Rusya ve Güney Kore'yi de dahil ederek Altı Taraflı Görüşmelerin başlatılmasıyla çok taraflı bir yaklaşım sürdürülmüştür. 2003 yılında Altı Taraflı görüşmelerin² başlangıcından itibaren ABD, Kuzey Kore'ye karşı tavizsiz bir duruş sergilemiş ve hatta Çin Bakan Yardımcısı Wang Yi, bu krizde ABD'nin Kuzey Kore'ye yönelik politikasının karşı karşıya kalınan en temel sorun olduğunu belirtmiştir (Pritchard, 2007:102). Üst düzey bir Kuzey Koreli yetkilinin belirttiği gibi, nükleer gelişme ABD'yi Kuzey Kore için daha elverişli şartlar üzerinde müzakere etmeye zorlama planının bir parçasıydı (Volpe, 2017:82). ABD baskıları yoğunlaştıkça, Kuzey Kore de yaklaşımını sertleştirmiştir. Kuzey nükleer programının gelişimine devam ederken görüşmelere katılarak riskten korunma stratejisini sürdürmüştür. Kim Jong Il, Çin Komünist Partisi Uluslararası Departmanı Bakanı Wang Jiarui'ye görüşmelerden çekilme niyetinde olmadığını yinelemiştir (Kurata, 2007: 23). Kuzey Kore gibi küçük bir devlet için nükleer silahlara sahip olmanın mantığı, Kuzey Kore'ye saldırı gerçekleştiren tarafın başarılı olma olasılığının belirsizlik içermesidir (Cha, 2002). Aynı zamanda Kuzey Kore için nükleer programının devamının önemi, dış müdahaleye karşı caydırıcı olması ve uluslararası yardım elde etmek için diplomatik bir araç olarak kullanmasından kaynaklanmaktadır. Bu vesile ile 1990'ların sonları ile 2010 arasında Kuzey Kore, "nükleer kriz" yoluyla Güney Kore, ABD, Çin ve Japonya'dan 6 milyar dolardan fazla yardım almıştır (Byman ve Lind, 2010: 65). Altı Taraflı Görüşmeler, Kuzey Kore'yi sürdürülebilir bir nükleer kısıtlama politikasına yöneltmekte başarısız olmuştur. Görüşmeler altı katılımcının çıkarlarını karşılaması beklendiğinden bir anlaşmaya varılamamıştır. Kuzey Kore'nin diplomatik izolasyonu artmıştır. Çin'in Kuzey Kore'ye yönelik etkisi, ülkeyi nükleer silahları terk etmeye ikna etmek için yeterince güçlü olamamıştır, ancak uluslararası topluma yapıcı, sorumlu ve aktif rolünü gösterme şansını yaratmıştır. Bununla birlikte Altı Taraflı Görüşmelerin bir başka önemli kısmı da görüşmeleri Çin'in bölgede ABD'nin etkisini kontrol etmek için kullanması olmuştur. ABD Başkanı Donald Trump ile Kuzey Kore lideri Kim Jong-

² Altı Taraflı Müzakereler altı turda gerçekleşmiştir; 1. tur (27-29 Ağustos 2003); 2. tur (25-28 Şubat 2004); 3. tur (23-26 Haziran 2004); 4. tur (26 Temmuz-27 Ağustos, 13-19 Eylül 2005); ve 5. tur (oturum 1: 9-11 Kasım 2005, oturum 2: 18-22 Aralık 2006 ve oturum 3: 8-13 Şubat 2007)

Özlem Zerrin KEYVAN

un arasında gerçekleşen Singapur ve Hanoi Zirvelerinde de beklenen sonuca ulaşamamıştır. Kuzey Kore'nin nükleer silahlardan arındırma sürecine dahil edilmesi gereken başka açıklanmayan nükleer ve füze tesislerine sahip olduğunu bilen ABD, Kuzey Kore'yi gerçekçi bulmamıştır (Wang J., 2019:20). 2019'daki değerlendirmesinde ABD Ulusal istihbaratı nükleer silahların rejimin hayatta kalması için kritik olarak algılanması nedeniyle Kuzey Kore'nin nükleer yeteneklerini ortadan kaldırmasının olası olmadığını savunmuştur (Burns, 2019). Çin'in öngörülebilir gelecek için Kuzey Kore nükleer sorunuyla başa çıkmadaki birincil stratejisi, çift yönlü mekanizmanın kabulünün sağlanmasıdır. Çin'in Kuzey Kore'nin nükleer kalkınma programıyla ilgili bazı eylemlerine ve politikalarına karşı çıkmasına rağmen, Kuzey Kore ile stratejik ittifakından vazgeçmesi olası görünmemektedir. Bu doğrultuda ABD'nin tek taraflı eylemini önlemek için ABD ile iş birliği yapılmasının gerekliliği için sinyal vermektedir.

5.Kuzey Doğu Asya'da Güç Asimetrisi ve Çin'in Caydırıcılık Stratejisinin Rolü

Kuzey Kore'nin nükleer silahlara sahip olmasına ve kuzeydoğu Çin ile bir sınırı paylaşmasına rağmen, Çin Kuzey Kore'nin nükleer kapasitesini kendi güvenliğine doğrudan bir tehdit olarak algılamamaktadır. Çin 2019 Beyaz Savunma Raporu'nda, Asya-Pasifik bölgesindeki güçlendirilmiş Amerikan ittifakları kadar çeşitli güvenlik tehditlerini listelemektedir; Japonya'nın toprak talepleri, terörizm, ayrılıkçılık ve aşırıcılığın üç gücü; Tayvan bağımsızlığı ve doğal afetler bu raporda yer alırken, Kuzey Kore'den ve nükleer yeteneklerinden hiç bahsedilmemektedir (White Paper, 2019).

Çin'in Kuzey Kore'nin nükleer programıyla ilgili endişeleri, diğer bölgesel aktörlerin Kuzey Kore'nin nükleer programına verdiği tepkilerden kaynaklanmaktadır. Çin ve Kuzey Kore arasındaki savunma ittifakı, özellikle Asya bölgesinde ABD ile güç dengesinin korunması açısından Çin için çok önemlidir. Buna karşılık ABD ve Güney Kore güvenlik ittifakı, Çin'i bölgede çevrelemeye çalışmaktadır. ABD-Güney Kore güvenlik ittifakının Çin için en sorunlu kısmı son yıllarda gündem olan THAAD meselesidir. ABD, Çin-Güney Kore iş birliğini engellemek ve Güney Kore'deki varlığını sürdürmek için bir "wedge (kama) stratejisi" kullanmaktadır. ABD'nin Güney Kore'de THAAD konuşlandırması bu stratejinin kilit bir unsuru olarak görülmektedir. Bu stratejiye göre, THAAD konuşlandırması Güney Kore'nin savunması için değil, Çin ve Güney Kore'yi ayırmak için bir kama stratejisi olarak tasarlanmıştır (Ling, 2017:50). ABD Ordusu'nun Güney Kore'de konuşlandığı THAAD, dünyanın en gelişmiş önleme aracıdır ve balistik füzeleri hedefe yaklaşımlarından önce vurmak için tasarlanmıştır. Güney Kore 2013 yılında THAAD hakkında ABD ile görüşmüş, ancak daha sonra kendi uzun menzilli füzesini geliştirmeye karar vermiştir. Kore Yarımadası'ndaki krizin 2016 yılında derinleşmesiyle THAAD'ın devreye sokulması gerektiğini kabul etmiştir. Çin THAAD'ın konuşlandırılmasının nükleer caydırıcılık yeteneklerini ciddi şekilde zayıflattığına inanarak, özellikle THAAD'ın Güney Kore'de

Caydırıcılık Teorisi Bağlamında Çin'in Kuzey Kore Nükleer Politikalarına Bakışı

konuşlandırılması başta olmak üzere, Japonya ve Güney Kore'nin ABD tarafından nükleer korumaya devam edilmesi konusundaki endişelerini dile getirmiştir. THAAD'ın radarının Çin'in ordusunun hareketlerini izlemek için kullanılacağı ve konuşlandırmanın bölgeyi daha da istikrarsız hale getireceği konusunda ısrar etmiştir. THAAD'ın konuşlandırılmasına misilleme olarak, Güney Koreli işletmeler üzerinde gayri resmi boykotlar uygulamış ve Çinli turistlerin grup turlarını ve bireysel seyahatlerini Güney Kore'ye yasaklamıştır. Çin Halk Kurtuluş Ordusu Donanması, Güney Kore yakınlarındaki Sarı Deniz'de deniz operasyonlarının sıklığını artırmıştır. 7 Ocak 2016- Şubat 2019 tarihleri arasında, Çin savaş gemileri Güney Kore'nin Münhasır Ekonomik Bölgesine (EEZ) 465 kez girmiştir (Ross, 2022:131). Çin'in konuşlandırma konusundaki endişelerini hafifletmek için Güney Kore hükümeti 2017 yılında Çin Devlet Başkanı Xi Jinping'e ek THAAD konuşlandırmasının, THAAD sisteminin ABD füze savunma sistemine entegrasyonunun ve ABD-Japonya-Kore askeri iş birliğinin güçlendirmenin olmadığı "üç hayır" sözü vermiştir (Chan, 2022:414). Kuzey Gyeongsang eyaletinin Seong-ju'da bulunan Koreli holding Lotte'ye ait bir golf sahasının askeri operasyon alanı haline getirilmesi ve THAAD sisteminin bu alana yerleştirilmesi planlanmıştır. Golf sahasının dönüşümündeki ve askeri operasyondaki gecikme, Kore hükümetinin çevresel araştırma raporunu yayınlamamasından kaynaklanmıştır. Xi Jinping'e göre, Güney Kore hükümetinin geciktirme taktiği sadece geçici bir etkiye sahiptir. Kore hükümetinin iddia ettiği gibi THAAD sorunu tamamen çözülememiştir. Batarya ve füzeler fiziksel olarak Güney Kore'nin elinde olduğu sürece askerî harekât aşamasına geçmeleri an meselesidir. Çin için THAAD'ın tamamen geri çekilmesi tek çözümdür. ABD'ye göre Kuzey Kore nükleer reaktörlerinin faaliyetlerini devam ettirdiği sürece THAAD'ın kaldırılması için askeri bir gerekçe bulunmamaktadır. Bu da demek oluyor ki, nükleer silahlarını tamamen terk edene kadar Kuzey Kore'ye yaptırımlarının sürdürülebilmesi için Güney Kore ve THAAD üzerinden Çin'e baskı yapılmaya devam edilecektir. Güney Kore'yi rahatsız eden kısmı ABD yönetiminin Kuzey Kore'nin nükleer silahlardan arındırılması yerine ABD-Çin rekabetindeki jeopolitik çıkarlarına öncelik vermesidir. Bu çıkarlar içinde Güney Kore kendine yer bulamamıştır. ABD'nin devam eden THAAD kararlılığı ve Güney Kore ile ortak askeri tatbikatları Güney Kore için her türlü güvencedir, ancak bunlar Güney Kore'nin caydırıcılık kapasitesinin geliştirilmesi anlamına gelmemektedir. Çinli analistler, Güney Kore'yi ABD'nin Doğu Asya ve Hint-Pasifik ittifakında zayıf bir halka olarak görmektedir (Yang, 2019:18). Güney Kore'nin bölgesel meselelerde ABD ile iş birliği yapmaktan kaçınmadaki ihtiyatlılığını Çin, Güney Kore ile ilişkilerine bağlamaktadır (Wang X., 2019:17). Güney Kore taraf seçme konusunda baskı hissetmektedir, ancak uluslararası yapıda herhangi bir dönüşümün Güney Kore güvenliğine zarar vereceğinden de endişe duymaktadır (Zheng, 2021). Çinli akademisyenler, ABD'nin Çin ile Güney Kore'yi bölmek için bir kama stratejisi izlediği gibi, Çin'in de artık Güney Kore ile ABD

Özlem Zerrin KEYVAN

arasında bir kama stratejisi uyguladığı sonucuna varmıştır (Lin, 2018:13). Güney Kore, ABD'nin baskısına rağmen Güney Çin Denizi'ndeki egemenlik anlaşmazlıklarında Çin karşıtı bir tavır almamıştır (Bi, 2019:37). Çin-Japonya'nın Diaoyu/Senkaku adaları üzerindeki toprak anlaşmazlığında da tarafsız kalmıştır. ABD'nin itirazlarına rağmen Asya Altyapı Yatırım Bankası'na ve Kuşak ve Yol Girişimi'ne katılmıştır. Çin, 'karşı-kama' stratejisi geliştirmek için Güney Kore üzerinde yeterli güce sahip görünmektedir. (Zhang, 2021:47). Güney Kore'nin bölgesel bir ortak olarak rolü hakkında ABD'nin müttefiklerinden Japonya'nın da şüpheleri vardır. Japonya Dışişleri Bakanlığı, Güney Kore'yi 2021 Diplomatik Mavi Kitabında Hint-Pasifik iş birliği bölümüne, İngiltere, Fransa, Almanya ve Hollanda gibi Asya dışındaki ülkeler dahil edilmiş olmasına rağmen dahil etmemiştir (MOFA of Japan, 2021). Benzer şekilde Güney Kore'nin Savunma Beyaz Kitabında Dokdo (Japonya'da "Takeshima" olarak adlandırılır) üzerindeki egemenlik iddialarını yinelemiştir (Zheng, 2021). Kısacası Çin, Kuzey Kore ile bağlarını güçlendirerek, Güney Kore ve Japonya'nın ABD ile bağlarını zayıflatarak Kore Yarımadası üzerindeki etkisini genişletmeye çalışmaktadır. Bu bağlamda Japonya'nın da Kuzey Kore ve Çin'in bölgedeki faaliyetlerini koordineli bir şekilde gerçekleştirme niyetlerine yönelik endişeleri artmaktadır. Özellikle ABD'nin Doğu Asya'daki ittifak sisteminde genişletilmiş caydırıcılık taahhütlerinin güvenilirliğini gösterememesi, ABD ile Çin arasındaki büyük güç rekabetiyle birleştiğinde Kuzey Kore meselesi Japonya için önemli bir sorun olmuştur. Kuzey Kore balistik füze denemelerini Japon sularında gerçekleştirdiğinden (Office of the Secretary of Defense, 2017:3), Japonya savunma belgelerinde Çin ve Kuzey Kore'nin nükleer ve kitle imha silahlarının geliştirilmesine dikkati çekmektedir (Minister of Defense, 2022). Çin de fırsattan istifade Tayvan'ı çevrelemek amacıyla Güney Çin Denizi'ndeki çıkarlarını genişletmiştir (Blackwill ve Zelikow, 2021:12).

Çin liderliği için nükleer bir krizin mutlaka olumsuz bir yanının olmadığı görülmektedir. Burada önemli olan krizin tırmandırılması riskinin ve seviyesinin tamamen ortadan kaldırılmasından öte krizin yoğunluğunun kontrol edilmesinin sağlanmasıdır. Bu nedenle artan tehditlerin ve eylemlerin kontrolünün sağlanması dikkatle izlenen caydırıcılık stratejisi ile mümkün görülmektedir. Kuzey Kore'nin yeni füze denemeleri Çin'e diplomatik ve askeri faydalar sağlamaktadır. Çin, Tayvan Boğazı'ndaki caydırıcılığı güçlendirme çabalarına Güney Kore'yi dahil etmeye çalışmaktadır. Güney Kore'nin jeopolitik ikilemi ve Kuzey Kore nükleer meselesi, Tayvan ile ilişkilerini doğrudan geliştirmenin önündeki en büyük engeldir. Kuzey Kore'nin ardışık nükleer denemeleri, Güney Kore'nin ordusunu Kuzey Kore dışında Tayvan'a odaklama olasılığını azaltmaktadır. Bölgedeki ABD-Çin rekabetinde Çin'in konumu Kuzey Kore kaynaklı bir krizde Tayvan'daki ulusal çıkarlarını gerçekleştirmek için uygun ortamı sağlayacaktır. Çin açısından yarımadadaki çatışmaya dönüşen bir kriz gücünü genişletmek için önemli bir fırsat olacaktır. Çin'in belli bir gerilim düzeyini Tayvan'da yaratması ve bu gerilimin ABD hükümetine sorunu çözmesi için baskı yapması caydırıcılığın

Caydırıcılık Teorisi Bağlamında Çin'in Kuzey Kore Nükleer Politikalarına Bakışı

bir parçasıdır. Bu arka plan Güney Kore'nin Çin ile doğrudan ilişkilerinde güvenlik iş birliğini olası kılmaktadır.

Özetle, nükleer silahsızlanma yoluyla caydırıcılık sisteminin sürdürülmesine yönelik beklenti ortadan kalkmıştır. Nükleer caydırıcılığın etkisi altında, ABD'nin başlangıçta nükleer silahların yayılmasını önlemeye çalışan bir ülkeden, gizlice nükleer silahlanmayı destekleyen bir ülkeye dönüştüğünü söylemek mümkündür. Bu etki Kuzey Kore'den gelen tehditlerin yerini, giderek Çin'den gelen daha iddialı tehditlere bırakmasına neden olmaktadır (Zhang, 2020:81). Ancak Çin, bu tehditlerle Kuzey Kore'ye caydırıcılık stratejisi kapsamında güven vermemekte, tam tersi güvensiz bir ortam yaratarak Kuzey Kore'nin nükleer programına devam etmesine neden olmaktadır.

Sonuç

Bu makale, Kuzey Kore'nin nükleer programını geliştirme stratejisini ve bu stratejide Çin'in rolünü açıklamayı hedeflemiştir. Bu kapsamda bu çalışma Kuzey Kore'nin nükleer programından tamamen vazgeçmesinde Çin'in caydırıcılık stratejisinin çok önemli olduğunu iddia etmektedir. Kuzey Kore'nin nükleer politikası incelendiğinde, Soğuk Savaş sonrası dönemde 1994 Çerçeve Anlaşması sonucuna götüren görüşmeler sırasında Kuzey Kore'nin nükleer programını kısıtlamaya ön şartlar ile razı olduğu, ancak taahhütlerin yerine getirilmemesine karşılık kararlı bir şekilde nükleer program izlemeye başladığı ve nükleer programı ortaya çıktığında da görüşmeler ile nükleer programını sakladığı ve riskten korunma stratejisi izlediği görülmektedir. Bu riskten korunma stratejisi ile görüşmelere katılmış, görüşmelere katıldığı için ABD'nin olası bir askeri saldırısını önlemiş, bu arada ardışık nükleer ve füze denemelerine devam etmiş, gerekli zamanı kazanarak nükleer programını tamamlamaya çalışmıştır. Bu stratejisindeki başarının en büyük payının Çin'in caydırıcılık stratejisine ait olduğunu ifade etmek mümkündür.

Bugünün nükleer krizi özünde bir güç dengesi sorunudur. SSCB'nin dağılmasından bu yana ilgili taraflar yeni bir denge üzerinde anlaşamamışlardır ve daha avantajlı bir konum için çabalamaktadırlar. ABD ve Kuzey Kore anlaşma konusunda isteksiz oldukça Çin arabuluculuk yaparak tarafları bir araya getirmiş, ABD ve BMGK yaptırımlarını istediği gibi esnetmiş, Kuzey Kore'nin nükleer programı için gerekli ekipman desteğini sağlamış ve en önemlisi Kuzey Kore'yi genişletilmiş caydırıcılığının güvenilir olduğuna dair ikna edememiş olduğundan Kuzey Kore'nin nükleer programını hızlandırmasına vesile olmuştur. Sonuçsuz kalan görüşmeler ve zirveler sonrasında ABD'nin bölgedeki en önemli müttefiklerinden Güney Kore ile ilişkileri gerginleşmeye başlamıştır. Bu doğrultuda Çin, Güney Kore ile iş birliğini geliştirerek ulusal çıkarlarını korumaya çalışmaktadır. Kuzey Kore de ABD ile Çin'i kendi çıkarları lehine kullanma fırsatı yakalamıştır ve bu durumu değerlendirmektedir. Bu

Özlem Zerrin KEYVAN

nedenle, Çin Kuzey Kore'nin nükleer programını desteklemek yerine elde edeceği faydaları hesaplamaktadır. Caydırıcılık stratejisi kapsamında Çin, birinci ve ikinci vuruşu gerçekleştirilmeme ilkesine bağlıdır. Bu da demek oluyor ki, bölgede ABD ile nükleer gerilimi artıracak bir tavır almayacaktır. Bu yüzden Çin Kuzey Kore üzerinde nükleer genişletilmiş caydırıcılığını sağlasa bile, Kuzey Kore'yi tamamen nükleer silahlardan arındırmaya teşvik etmesi imkansızdır. Kuzey Kore, nükleer silah programını sadece Kim rejiminin hayatta kalması için bir araç olarak değil, ulusal güvenliği için caydırıcı bir amaç olarak geliştirme motivasyonuna sahiptir. Güvenilir bir ittifakın olmamasına ve ABD'den gelen nükleer tehditlere yanıt olarak, Kuzey Kore'nin güvenliği için nükleer silah geliştirmekten başka seçeneği yoktur.

KAYNAKÇA

- Bi, Yingdao. 2019. "Cháoxiǎn bāndǎo xīn xíngshì xià shēnhuà zhōng hán ānquán hézuò de sīkǎo" ("Kore Yarımadası'ndaki Yeni Durumda Çin-Güney Kore Güvenlik İşbirliğini Derinleştirme Üzerine Düşünceler"). *Xiàndài guójì guānxì (Çağdaş Uluslararası İlişkiler)*.10:35-41.
- Blackwill, Robert D.ve Philip D. Zelikow. 2021. The United States, China, and Taiwan: The United States, China, and Taiwan: A Strategy to Prevent War. *Council Special Report*.No. 90.
- Boc, Anny ve Gudrun Wacker. 2018. "China: Between Key Role and Marginalization". *Facets of the North Korea Conflict: Actors, Problems and Europe's Interests*. (Ed. Hilpert, H. Günther ve O. Meier). Berlin: German Institute for International and Security Affairs.62-67
- Brown, William. 2018. "Special Report: North Korea's Shackled Economy, National Committee on North Korea". <https://www.ncnk.org/resources/briefing-papers/all-briefing-papers/special-report-north-koreas-shackled-economy-2018> (Erişim Tarihi:22.06. 2022).
- Burns, Robert. 2019. "US intel heads list North Korea, not border, as threat to US". <https://apnews.com/article/islamic-state-group-politics-asia-pacific-ap-top-news-religion-5bb33704147f4951a040dcb53d709586> (Erişim Tarihi:01.06.2022)
- Byman, Daniel ve Jennifer Lind. 2010. Pyongyang's Survival Strategy: Tools of Authoritarian Control in North Korea. *International Security*. 35(1): 44-74.
- Cha, Victor. 2002. 'North Korea's Weapons of Mass Destruction: Badges, Shields, or Swords?'. *Political Science Quarterly*. 117(2):209-30.

Caydırıcılık Teorisi Bağlamında Çin'in Kuzey Kore Nükleer Politikalarına Bakışı

- Chan, Alfred. 2022. *Xi Jinping: Political Career, Governance, and Leadership, 1953-2018*. Oxford University Press.
- Chansoria, Monica. 2009. US China and North Korea Nuclear Triangle. Chinese WMD Proliferation in Asia: US Response. New Delhi: Knowledge World Publishers.101-150.
- Chen, Juncun. 2018. “Zhōngguó shì qiānnián sùdì! Chuán cháoxiǎn shāndòng fǎn zhōng qíngxù” (“Çin bin yıllık düşman! Kuzey Kore'nin Çin karşıtı duyguları körüklediği söyleniyor”) <https://www.epochtimes.com/gb/18/1/6/n10030925.htm>(Erişim Tarihi: 01.06.2022).
- Chung, Jae Ho ve Myung-hae Choi, 2013. ‘Uncertain Allies or Uncomfortable Neighbors? Making Sense of China-North Korea Relations, 1949-2010’. *The Pacific Review*. 26(3): 243-264
- Cimbala, Stephen. 2012. “On Nuclear War: Deterrence, Escalation, and Control”. *Military and Strategic Affairs*. 4(3):25-44.
- Cohen, Ariel. 2019. North Korea Illegally Trades Oil, Coal, With China's Help. Forbes. <https://www.forbes.com/sites/arielcohen/2019/03/21/north-korea-illegally-trades-oil-coal-with-chinas-help/?sh=21dddd07301a> (Erişim tarihi:21.11.2021)
- Cordesman, Anthony. H. ve Aaron Lin. 2015. *The Changing Military Balance in the Koreas and Northeast Asia*. Rowman & Littlefield Publishers.
- Defense Intelligence Agency, 2019. *China Military Power: Modernizing a Force to Fight and Win*, Washington.
- Fravel, Maris Taylor ve Evan Medeiros. 2010. “China’s Search for Assured Retaliation: The Evolution of Chinese Nuclear Strategy and Force Structure”. *International Security*. 35(2):48-87.
- Freedman, Lawrence. 2013. *Strategy: A History*. Oxford University Press. New York
- Griffiths, James. 2017. North Korea Blights China’s One Belt, One Road Party with Missile Launch. <https://edition.cnn.com/2017/05/14/asia/china-north-korea-missile-obor/index.html> (Erişim tarihi: 24.11.2021).
- Guo, Rongxing. 2012. *Territorial Disputes and Conflict Management: The Art of Avoiding War*. Routledge.
- Han, Zhaoying ve Zhao Qian. 2020. “Zhōng měi zài cháo hé wèntí shàng de fēnqí yǔ hézuò” (“Kuzey Kore nükleer meselesinde Çin ve ABD arasındaki farklılıklar ve iş birliği”). *Guójiè zhèngzhì kēxué (Uluslararası Siyaset Bilimi)*. 5(1):33-60.
- Hastings Justin ve Yaohui Wang. 2018. “Informal Trade along the China-North Korea Border”. *Journal of East Asian Studies*. 18(2):181-203.

Özlem Zerrin KEYVAN

- Huth, Paul K. 1988. *Extended Deterrence and the Prevention of War*. New Haven: Yale University Press.
- Huth, Paul K. 1999. Deterrence and International Conflict: Empirical Findings and Theoretical Debates. *Annual Review of Political Science*. 2(1):25-48.
- Huth, Paul K. ve Bruce Russett. 1988. "Deterrence Failure and Crisis Escalation". *International Studies Quarterly*.32(29):29-45.
- Huth, Paul K. ve Russett, Bruce. 1990. "Testing Deterrence Theory: Rigor Makes a Difference". *World Politics*. 42:466-501.
- Kim, Samuel. 2006. *The Two Koreas and the Great Powers*. New York: Cambridge University Press.
- Kim, Christine ve Jane Chung. 2016. North Korea 2016 Economic Growth at 17-year High Despite Sanctions-South Korea. <https://www.reuters.com/article/uk-northkorea-economy-gdp-idAFKBN1A6083> (Erişim tarihi:12.06.2022)
- Kurata, Hideya. 2007. "A Conceptual Analysis of the Six-Party Talks: Building Peace through Security Assurances. *Asian Security*. 3(1):12-26.
- Lawrence, Susan ve Mark Manyin ve Keigh Hammond. 2017. Why Did March 2016 U.N. Sanctions Not Curb China's Imports of Coal from North Korea?. *Congressional Research Service*.
- Li, Yuanye. 2003. *Zhōng měi liǎng guó de cháoxiǎn bàndǎo zhèngcè yǎnjìn lichéng yánjiū* (Çin ve ABD arasındaki Kore yarımadası politikasının evrimi üzerine bir araştırma). Xiānggǎng: Shèhuì kēxué chūbǎn shè (Hong Kong: Sosyal Bilimler Basını).
- Lin, Limin. 2018."Cháoxiǎn hé wèntí de zhànlüè běnzhi: Fǎn kuòsàn háishì diyuán zhèngzhì bōyì?" ("Kuzey Kore nükleer sorununun stratejik doğası: Nükleer silahların yayılmasının önlenmesi mi yoksa jeopolitik bir oyun mu?"), *Xiandai Guoji Guanxi*, 2:13-16.
- Lin, Taiho. 2004.Toward a Nuclear Peace in East Asia: Facing North Korea's Nuclear Reality. *The Journal of East Asian Affairs*. 18 (1): 49-77.
- Ling, Shenglin. 2017. "Měiguó duì cháoxiǎn bàndǎo de xiē zǐ Zhànlüè" ("ABD'nin Kore Yarımadası'ndaki Kama Stratejisi"). *Dongbei Ya Luntan*. 5:46-57.
- Luce, Dan De. 2020. After a COVID-19 lull, North Korea gets back to sanctions-busting as China turns a Blind Eye, <https://www.nbcnews.com/news/north-korea/after-covid-19-lull-north-korea-gets-back-sanctions-busting-n1234858> (Erişim tarihi: 15.11. 2021).
- Minister of Japan (2022). Defense of Japan 2022. https://www.mod.go.jp/en/publ/w_paper/wp2022/DOJ2022_EN_Full_02.pdf (Erişim tarihi: 12.12. 2022).

Caydırıcılık Teorisi Bağlamında Çin'in Kuzey Kore Nükleer Politikalarına Bakışı

- MOFA of Japan 2021. Diplomatic Bluebook 2021
https://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2021/en_html/index.html (Erişim tarihi:15.02.2022)
- Morgan, Patrick. 2012. "The State of Deterrence in International Politics Today". *Contemporary Security Policy*. 33(1):85-107.
- Niksch, Larry. 2006. North Korea's Nuclear Weapons Program, Crs Issue Brief For Congress. <https://fas.org/sgp/crs/nuke/iB91141.pdf> (Erişim tarihi: 25.09.2022)
- Neves, Miguel Santos. 2020. China Policy towards North Korea and the Nuclear Question. *The Journal of East Asian Affairs*. 33(1):5-26.
- Noland, Marcus. 2004. Famine and Reform in North Korea. *Asian Economic Papers*.3(2):1-40.
- Oberdorfer, Don ve Robert Carlin. 2013. *The Two Koreas: A Contemporary History*. Basic Books.
- Office of the Secretary of Defense. 2017. Military and Security Developments Involving The Democratic People's Republic of Korea: 1-23
- Paret, Peter. 1986. *Makers of Modern Strategy from Machiavelli to the Nuclear Age*. Princeton University Press.
- Peng, Guangqian ve Youzhi Yao. 2001. *Jūnshì zhànlüè kēxué (Askeri Strateji Bilimi)*. Beijing: Military Science Press.
- Perlez, Jane. 2015. "Mystery Cloaks a North Korean Pop Band's Cancelled Beijing Dates". The New York Times <https://www.nytimes.com/2015/12/22/world/asia/north-korea-china-moranbong.html> (Erişim tarihi:25.12.2021)
- Perlez, Jane. 2018. "How Did Kim Jong-un Get to Singapore? With Some Help From China", <https://www.nytimes.com/2018/06/11/world/asia/trump-kim-summit-plane.html> (Erişim tarihi:18.03.2022)
- Phil, John. 2017. "Chinese Media's Shameless and Impudent Acts", <https://kcnawatch.org/newstream/1530446519-216457115/chinese-medias-shameless-and-impudent-acts/> (Erişim tarihi:25.04.2022)
- Pritchard, Charles. 2007. *Failed Diplomacy: The Tragic Story of How North Korea Got the Bomb*. Brookings Institution.
- Reilly, James. 2014. "The Curious Case of China's Aid to North Korea". *Asian Survey*. 54(6): 1158-1183.
- Ross, Robert. 2022. "China Looks at the Korean Peninsula: The 'Two Transitions'", *Survival*, 63(6):129-158.

Özlem Zerrin KEYVAN

- Sang-Hun, Choe. 2017. "North Korea Fires Ballistic Missile a Day Before U.S.-China Summit," <https://www.nytimes.com/2017/04/04/world/asia/north-korea-ballistic-missile-test-xi-trump.html> (Erişim tarihi:25.04.2022)
- Schelling, Thomas C. 1966. *The Diplomacy of Violence*. New Haven: Yale University Press. 1-34.
- Schelling, Thomas C. 1980. *The Strategy of Conflict*. Harvard University Press. Cambridge.
- Sethi, Manpreet. 2019. "Proliferation and the Korean Peninsula: the Making of North Korea's 'Mature' Nuclear Enterprise". *Major Power and the Korean Peninsula: Politics, Policies and Perspectives*. (Ed. T. Basu). New Delhi: KW Publishers.43-64.
- Shen, Zhihua ve Xia Yafeng. 2018. *A Misunderstood Friendship: Mao Zedong, Kim Il-sung, and Sino-North Korean Relations 1949-1976*. Columbia University Press.
- Son, Hyemin. 2021. North Korean Traders Smuggle Coal to Power-Short China. <https://www.rfa.org/english/news/korea/china-coal-10112021212309.html> (Erişim tarihi:25.06.2022).
- The State Council Information Office of the People's Republic of China. 2015. "Ministry of National Defense of the People's Republic of China". <http://lawinfochina.com/display.aspx?id=19663&lib=law>(Erişim tarihi:24.08.2022)
- The State Council Information Office of the People's Republic of China. 2019. "China's National Defense in the New Era", <http://www.chinadaily.com.cn/specials/whitepaperonnationaldefenseinnewera.pdf> (Erişim tarihi:24.08.2022)
- UN Security Council. 2017. S/RES/2371 (2017), <https://www.un.org/securitycouncil/s/res/2371-%282017%29> (Erişim Tarihi: 20.08.2022)
- Volpe, Tristan. 2017. "The Unraveling of North Korea's Proliferation Blackmail Strategy" *North Korea and Nuclear Weapons: Entering the New Era of Deterrence* (Ed. S.C. Kim ve M. D. Cohen). Washington. DC: Georgetown University Press.73-88.
- Wang, Junsheng. 2019. "Cháoměi fēnghuì: Dòngli, zhàng'ài yǔ chūlù" ("Kuzey Kore-ABD Zirvesi: İtici Güçler, Engeller ve Çıkış Yolları"). *Yàtài ānquán yǔ hǎiyáng yánjiū (Asya-Pasifik Güvenliği ve Okyanus Araştırmaları)*.15-25.
- Wang, Xiaoke. 2019. "Wén zài yín zhèngfǔ de "liǎng zhóu wàijiāo" píngxī" ("Moon Jae-in Yönetiminin "İki Eksenli Diplomasinin" Bir Analizi"). *Dāngdài Hánguó (Çağdaş Kore)*:15-23.
- Wang, Jianwei ve Zhimin Lin. 1992. "Chinese Perceptions in the Post-Cold War Era", *Asian Survey*, 32(10):902-917.
- White Paper. 2019. "China's National Defense in the New Era". http://eu.china-mission.gov.cn/eng/zywj/bps/201907/t20190724_8301668.htm (Erişim tarihi: 15.09.2022).
- Wohlstetter, Albert. 1959. "The Delicate Balance of Terror". *Foreign Affairs*. 37(2):211-234.

Caydırıcılık Teorisi Bağlamında Çin'in Kuzey Kore Nükleer Politikalarına Bakışı

- Wu, Chunsi. 2015. "Hé ānquán fēnghuì, quánqiú hé zhìxù jiànshè yǔ zhōngguó juésè" ("Nükleer Güvenlik Zirvesi, Küresel Nükleer Düzen İnşası ve Çin'in Rolü"). *Guóji ānquán yánjiū (Uluslararası Güvenlik Araştırması)*.33(2):56-57.
- Yang, Wenjing. 2019. "Cháo Hé Biànjú Zhōng Dì Měiguó Yīnsù" ("Kuzey Kore'nin nükleer değişiminde Amerikan faktörü"). *Guóji Guānxì (Uluslararası İlişkiler)*. 5:16-23.
- Zagare, Frank C. 2004. "Reconciling Rationality with Deterrence: A Re-examination of the Logical Foundations of Deterrence Theory". *Journal of Theoretical Politics*, 16(2):107-141.
- Zhang, Jingquan. 2020. "Dōngběi yà "hé wēishè xiàoyìng ruòhuà" jí qí yìngduì sīkǎo" ("Kuzeydoğu Asya'nın "Nükleer Caydırıcılık Etkisinin Zayıflaması" ve Karşı Tedbirleri"). *Yàtài ānquán yǔ hǎiyáng yánjiū (Asya Pasifik Güvenlik ve Okyanus Çalışmaları)*.3:74-90.
- Zhang, Huizhi. 2021. "Wén zài yín zhèngfǔ de duìwài zhèngcè: Jīyù yǔ" tiǎozhàn" ("Moon Jae-in Yönetiminin Dış Politikası: Fırsatlar ve Zorluklar"), *Dongbei Ya Luntan (Kuzeydoğu Asya Forumu)*.2:40-53.
- Zheng, Jiyong. 2021. "Hánguó ānquán guān zhèngzài fāshēng biànhuà" (Güney Kore'nin güvenlik konsepti değişiyor). <https://opinion.huanqiu.com/article/41mponaQk11> (Erişim tarihi:25.06.2022)
- Zhou, Peng ve Enbin Wen. 2004. "Fāzhǎn zhōngguó tèsè de zhànlüè wēishè lǐlùn" ("Çin Özellikleriyle Stratejik Caydırıcılık Teorisinin Geliştirilmesi"), *Zhōngguó jūnshì kēxué (Çin Askeri Bilimi)*, No. 3:19-26.
- Zhu, Feng. 2017. "China's North Korean Liability", <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2017-07-11/chinas-north-korean-liability> (Erişim tarihi:25.06.2022).

